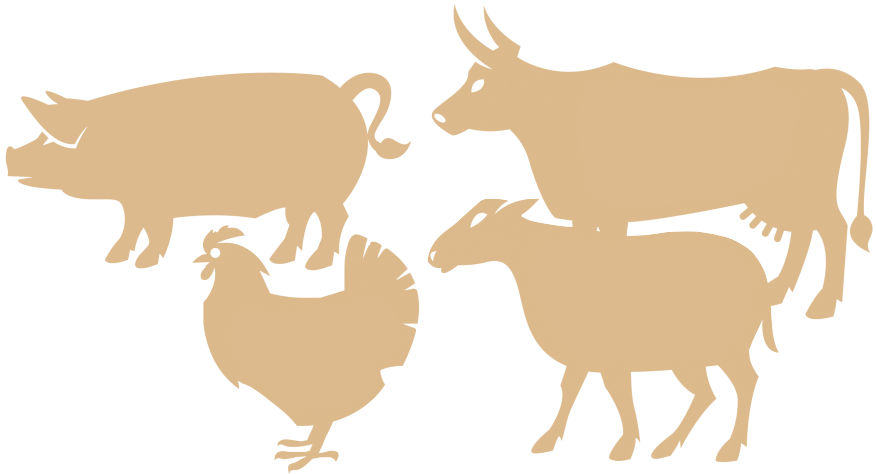

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος
Κτηνιατρικές Υπηρεσίες

Προστασία των ζώων
κατά τη σφαγή ή τη θανάτωσή τους
Οι πρόνοιες της νέας νομοθεσίας και καλές πρακτικές

2016

Εισαγωγή

Η προστασία των ζώων είναι πρωταρχικής σημασίας τόσο κατά τη σφαγή για ανθρώπινη κατανάλωση όσο και κατά τη θανάτωσή τους στα πλαίσια ελέγχου ασθενειών. Η διαδικασία της θανάτωσης μπορεί να προκαλέσει πόνο, αγωνία, φόβο και άλλου είδους ταλαιπωρία στα ζώα. Ως εκ τούτου, οι υπεύθυνοι των σφαγείων ή οποιοδήποτε άτομο συμμετέχει στη θανάτωση ζώων πρέπει να λαμβάνουν τα απαιτούμενα μέτρα προκειμένου να αποτρέπουν τον πόνο και να περιορίζουν την αγωνία και την ταλαιπωρία των ζώων κατά τη σφαγή ή τη θανάτωση, λαμβάνοντας υπόψη τις βέλτιστες πρακτικές και τις μεθόδους που επιτρέπονται από τη νομοθεσία.

Από την 1η Ιανουαρίου 2013 τέθηκε σε εφαρμογή ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1099/2009 του Συμβουλίου για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους, ο οποίος αντικατέστησε τους «περί Προστασίας και Ευημερίας των Ζώων (Προστασία των Ζώων κατά τη Σφαγή ή τη Θανάτωσή τους) Κανονισμούς του 2002 έως 2014» (Κ.Δ.Π. 216/2002, Κ.Δ.Π. 274/2008 και Κ.Δ.Π. 347/2014). Ορισμένες πρόνοιες των εν λόγω Κανονισμών, που αφορούν τη διαρρύθμιση, κατασκευή και εξοπλισμό των σφαγείων, θα εξακολουθούν να εφαρμόζονται μέχρι και την 8η Δεκεμβρίου 2019. Λεπτομέρειες παρατίθενται στην ενότητα «VIII. ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ» που βρίσκεται στο τέλος του εντύπου αυτού.

Ο νέος Κανονισμός καθορίζει κανόνες για τον χειρισμό, τη μετακίνηση, τον σταβλισμό, την ακινητοποίηση, την αναισθητοποίηση, την αφαίμαξη και τη θανάτωση των ζώων που εκτρέφονται και διατηρούνται για την παραγωγή τροφίμων, μαλλιού, δέρματος, γούνας ή άλλων προϊόντων, καθώς και για τη θανάτωση των ζώων στο πλαίσιο καταπολέμησης ασθενειών.

Από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού εξαιρούνται οι ακόλουθες περιπτώσεις:

- Θανάτωση ζώων στο πλαίσιο
 - ▶ επιστημονικών πειραμάτων που διεξάγονται υπό την επίβλεψη αρμόδιας αρχής,
 - ▶ πολιτιστικών ή αθλητικών εκδηλώσεων,
 - ▶ κυνηγετικών δραστηριοτήτων ή ερασιτεχνικής αλιείας.
- Σφαγή εκτός σφαγείων πουλερικών, κουνελιών και λαγών από τον ιδιοκτήτη τους για την προσωπική του οικιακή κατανάλωση.

Η παρούσα έκδοση αφορά αποκλειστικά τη σφαγή ζώων σε σφαγεία.

Ορισμοί

- **Ακίνητοποίηση:** Η χρησιμοποίηση κάθε μεθόδου για τον περιορισμό των κινήσεων του ζώου, ώστε να αποφεύγεται κάθε περιττός πόνος, φόβος ή ταραχή, με σκοπό να διευκολυνθεί η αποτελεσματική αναισθητοποίηση ή θανάτωση.
- **Αναισθητοποίηση:** Κάθε μέθοδος που εφαρμόζεται σκόπιμα και επιφέρει απώλεια της αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας, χωρίς πόνο, συμπεριλαμβανομένης οποιασδήποτε μεθόδου καταλήγει σε ακαριαίο θάνατο.
- **Σταβλισμός:** Η διατήρηση των ζώων σε χώρους σταβλισμού, μαντριά, στεγασμένους χώρους ή αγρούς που συνδέονται με τις εργασίες του σφαγείου ή μέρος αυτών.
- **Ζώο:** Σπονδυλωτό ζώο, με εξαίρεση τα ερπετά και τα αμφίβια.
- **Θανάτωση:** Διαδικασία η οποία, όταν εφαρμόζεται σκόπιμα, επιφέρει τον θάνατο ζώου και η οποία συμπεριλαμβάνει τη σφαγή.
- **Θανάτωση έκτακτης ανάγκης:** Θανάτωση ζώων τα οποία έχουν τραυματιστεί ή πάσχουν από ασθένεια που τους προκαλεί έντονο πόνο ή ταλαιπωρία και εφόσον δεν υπάρχει άλλη πρακτική δυνατότητα ανακούφισης του πόνου ή της ταλαιπωρίας τους.
- **Σφαγή:** Η θανάτωση ζώων που προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο.
- **Σφαγείο:** Εγκατάσταση που χρησιμοποιείται για τη σφαγή χερσαίων ζώων και εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 853/2004.
- **Υπεύθυνος επιχείρησης:** Φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει υπό τον έλεγχό του επιχείρηση στην οποία πραγματοποιείται θανάτωση ζώων ή οιοσδήποτε σχετικές εργασίες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού.

Απαιτήσεις για τα σφαγεία

Ι. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Η προστασία και η καλή μεταχείριση των ζώων στο σφαγείο βαρύνει τον υπεύθυνο της επιχείρησης, ο οποίος οφείλει να λαμβάνει τα απαιτούμενα μέτρα ώστε να διασφαλίζει ότι τα ζώα:

- ✓ Απολαμβάνουν φυσικής άνεσης και προστασίας, σε συνθήκες καθαριότητας και κατάλληλης θερμοκρασίας.
- ✓ Προστατεύονται από πτώσεις και τραυματισμούς.

- ✓ Απολαμβάνουν μεταχείρισης και στέγασης με βάση τη φυσιολογική συμπεριφορά τους.
- ✓ Δεν παρουσιάζουν ενδείξεις πόνου ή φόβου που είναι δυνατόν να αποφευχθούν και δεν εμφανίζουν ασυνήθιστη συμπεριφορά.
- ✓ Δεν υποφέρουν από παρατεταμένη στέρηση τροφής και νερού.
- ✓ Προστατεύονται από αλληλεπίδραση με άλλα ζώα που είναι δυνατόν να αποφευχθεί και η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τις συνθήκες διαβίωσής τους.

Τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνει ο υπεύθυνος της επιχείρησης ώστε να διασφαλίζονται τα πιο πάνω, συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- ⇒ **Σχεδιασμός, κατασκευή, συντήρηση, έλεγχος και λειτουργία των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού με τρόπο που να διασφαλίζεται συνεχώς η καλή μεταχείριση των ζώων.** Ιδιαίτερα ο εξοπλισμός που χρησιμοποιείται για την ακινητοποίηση και την αναισθητοποίηση των ζώων πρέπει να συντηρείται και να ελέγχεται σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή και από άτομα ειδικά εκπαιδευμένα για τον σκοπό αυτό.
- ⇒ Ανάθεση της εκτέλεσης της διαδικασίας σφαγής των ζώων και των άλλων σχετικών εργασιών μόνο σε **πρόσωπα που διαθέτουν τον κατάλληλο βαθμό ικανότητας.**
- ⇒ Εκ των προτέρων **προγραμματισμός της σφαγής** των ζώων.
- ⇒ Καθορισμός ατόμου **Υπεύθυνου για την καλή μεταχείριση των ζώων** στο σφαγείο.
- ⇒ Ετοιμασία και εφαρμογή **Τυποποιημένων Διαδικασιών Λειτουργίας (Standard Operating Procedures)** για όλες τις εργασίες του σφαγείου από την άφιξη μέχρι και τον θάνατο των ζώων (χειρισμός, μετακίνηση, σταβλισμός, ακινητοποίηση, αναισθητοποίηση και αφαίμαξη).

Οι τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας:

- ▶ Είναι απλές, κατανοητές, συγκεκριμένες και δεν επιδέχονται διαφορετικών ερμηνειών.
- ▶ Λαμβάνουν υπόψη τις συστάσεις των κατασκευαστών του χρησιμοποιούμενου εξοπλισμού.

- ▶ Περιλαμβάνουν πληροφορίες για τις κατηγορίες και το βάρος των ζώων για τα οποία μπορεί να χρησιμοποιείται ο εξοπλισμός ακινητοποίησης και αναισθητοποίησης, τη μέγιστη χωρητικότητα κάθε χώρου σταβλισμού, τον μέγιστο αριθμό ζώων για κάθε γραμμή σφαγής και την κύρια και την εφεδρική μέθοδο αναισθητοποίησης που χρησιμοποιείται για κάθε είδος ζώου.
- ▶ Για κάθε χρησιμοποιούμενη μέθοδο αναισθητοποίησης ορίζουν τις βασικές παραμέτρους οι οποίες εξασφαλίζουν την αποτελεσματικότητά τους, όπως αυτές αναφέρονται στο Κεφάλαιο Ι του Παραρτήματος Ι του Κανονισμού.
- ▶ Καθορίζουν τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται όταν κατά τους ελέγχους αναισθητοποίησης διαπιστώνεται ότι ένα ζώο δεν είναι κατάλληλα αναισθητοποιημένο ή εξακολουθεί να παρουσιάζει ζωτικά σημεία.
- ▶ Καθορίζουν τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται σε περίπτωση έκτακτων περιστατικών, π.χ. βλάβη σε εξοπλισμό, τραυματισμός ζώων, διαφυγή ζώων κ.ο.κ.
- ▶ Περιλαμβάνουν **διαδικασίες παρακολούθησης για τακτικό έλεγχο της αναισθητοποίησης** ώστε να διασφαλίζεται ότι τα ζώα δεν παρουσιάζουν ενδείξεις αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας κατά το διάστημα μεταξύ του τέλους της διαδικασίας αναισθητοποίησης και του θανάτου. Για κάθε γραμμή σφαγής απαιτείται ξεχωριστή διαδικασία παρακολούθησης. Με τις διαδικασίες αυτές καθορίζονται τα ακόλουθα:
 - Ονομαστικά, τα άτομα που είναι υπεύθυνα για κάθε διαδικασία. Η διενέργεια των τακτικών ελέγχων της διαδικασίας αναισθητοποίησης μπορεί να ανατίθεται είτε στα άτομα που είναι υπεύθυνα για την αναισθητοποίηση είτε σε άλλα μέλη του προσωπικού.
 - Οι δείκτες που χρησιμοποιούνται για την ανίχνευση της απώλειας ή της ύπαρξης αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας στα ζώα. Ως καλή πρακτική συστήνεται να καθορίζονται τουλάχιστον δύο δείκτες πέραν αυτών που είναι σημασμένοι με αστερίσκο (*) στους πίνακες του μέρους IV.
 - Για ζώα που σφάζονται σύμφωνα με λατρευτικούς τύπους (χωρίς αναισθητοποίηση), οι δείκτες που χρησιμοποιούνται για την ανίχνευση της απώλειας ή της ύπαρξης αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας στα ζώα πριν την ελευθέρωση από την ακινητοποίηση και οι δείκτες που χρησιμοποιούνται για την ανίχνευση της απουσίας ζωτικών σημείων πριν τα ζώα υποβληθούν σε εκδορά ή ζεμάτισμα. Ως καλή πρακτική συστήνεται να καθορίζονται τουλάχιστον δύο δείκτες πέραν αυτών που είναι σημασμένοι με αστερίσκο (*) στους πίνακες του μέρους IV.

- Κριτήρια προκειμένου να καθορίζεται εάν τα αποτελέσματα των πιο πάνω δεικτών είναι ικανοποιητικά.
- Περιστάσεις ή/και χρόνο κατά τον οποίο πρέπει να γίνεται η παρακολούθηση.
- Ο αριθμός των δειγμάτων και ο αριθμός των ζώων κάθε δείγματος που πρέπει να ελέγχεται κατά την παρακολούθηση.
- Διαδικασίες ώστε να διασφαλίζεται ότι σε περίπτωση μη ικανοποιητικών αποτελεσμάτων επανεξετάζονται οι εργασίες αναισθητοποίησης ή θανάτωσης προκειμένου να εντοπίζονται οι αιτίες τυχόν ατελειών, καθώς και οι απαιτούμενες αλλαγές των συγκεκριμένων εργασιών.

Σημειώνεται ότι, ενώ **στις περιπτώσεις σφαγής μετά από αναισθητοποίηση οι έλεγχοι μπορεί να είναι δειγματοληπτικοί, στις περιπτώσεις σφαγής σύμφωνα με λατρευτικούς τύπους οι έλεγχοι πρέπει να είναι συστηματικοί σε όλα τα ζώα** ώστε να διασφαλίζεται ότι τα ζώα δεν παρουσιάζουν σημεία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας πριν ελευθερωθούν από την ακινητοποίηση και δεν παρουσιάζουν ζωτικά σημεία πριν υποβληθούν σε εκδορά ή ζεμάτισμα.

Η Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EFSA) έχει δημοσιεύσει επιστημονικές γνωμοδοτήσεις σχετικά με τις διαδικασίες παρακολούθησης σε σφαγεία βοοειδών, αιγοπροβάτων, χοίρων και πουλερικών, στις οποίες προτείνονται και περιγράφονται οι δείκτες για την ανίχνευση της απώλειας ή της ύπαρξης αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας και για την ανίχνευση της απουσίας ζωτικών σημείων, καθώς και τα κριτήρια αξιολόγησής τους. Οι γνωμοδοτήσεις καταγράφονται στη βιβλιογραφία της παρούσας έκδοσης.

Επιπλέον, όσον αφορά τον καθορισμό του μεγέθους των δειγμάτων που πρέπει να ελέγχονται κατά την παρακολούθηση, η EFSA έχει δημιουργήσει ένα ειδικό λογισμικό υπολογισμού του (EFSA Sample size calculation tool for monitoring stunning at slaughter 2013).

II. ΑΦΙΞΗ, ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗ, ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΤΑΒΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

- ✓ Τα σφαγεία πρέπει να διαθέτουν κατάλληλο εξοπλισμό και εγκαταστάσεις για την εκφόρτωση των ζώων από τα οχήματα μεταφοράς. Ο εξοπλισμός για τη φόρτωση και εκφόρτωση των ζώων πρέπει να έχει αντιολισθητική επιφάνεια και πλευρικά προστατευτικά μέσα και φράγματα ασφαλείας. Οι ράμπες πρέπει να έχουν κλίση μέχρι 36,4% σε σχέση με το οριζόντιο επίπεδο για τους χοίρους, τα μοσχάρια και τους ίππους και μέχρι 50% για πρόβατα και ενήλικα βοοειδή.

Εάν η κλίση της ράμπας είναι μεγαλύτερη από 17,6% σε σχέση με το οριζόντιο επίπεδο τότε αυτή πρέπει να είναι εφοδιασμένη με σύστημα που εξασφαλίζει ότι τα ζώα μπορούν να ανεβοκατεβαίνουν χωρίς κίνδυνο ή δυσκολία, π.χ. σανίδες στερέωσης για τα πόδια.

- ✓ Τα ζώα πρέπει να εκφορτώνονται όσο το δυνατόν συντομότερα μετά την άφιξή τους και στη συνέχεια να σφάζονται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Αν η καθυστέρηση στην εκφόρτωση είναι αναπόφευκτη, θα πρέπει να προστατεύονται από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες και να τους παρέχεται κατάλληλος εξαερισμός.
- ✓ Η εκφόρτωση είναι μια από τις εργασίες κατά τη διάρκεια της οποίας τα ζώα είναι δυνατό να τραυματιστούν ή να καταπονηθούν, και για αυτό πρέπει να τους δίδεται ο απαραίτητος χρόνος ώστε να αποβιβασθούν από το όχημα μεταφοράς ήσυχα και χωρίς να αναστατωθούν. Κατά την εκφόρτωση πρέπει να αποφεύγεται ο εκφοβισμός, η διέγερση, η κακομεταχείριση και το βίαιο άδειασμα. Εάν είναι δυνατόν, τα ζώα πρέπει να εκφορτώνονται μεμονωμένα.
- ✓ Τα θηλαστικά, πλην των κουνελιών και των λαγών, τα οποία δεν μεταφέρονται αμέσως μετά την άφιξή τους στον τόπο σφαγής, μετά την εκφόρτωσή τους πρέπει να σταβλίζονται σε κατάλληλους χώρους όπου να έχουν ανά πάσα στιγμή πρόσβαση σε πόσιμο νερό από κατάλληλες εγκαταστάσεις. Ζώα εχθρικά μεταξύ τους πρέπει να κρατούνται ξεχωριστά.
- ✓ Στα ζώα που δεν σφάζονται εντός δώδεκα ωρών από την άφιξή τους πρέπει να παρέχεται τροφή, και στη συνέχεια να τους παρέχεται περιορισμένη ποσότητα τροφής ανά κατάλληλα διαστήματα. Στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να παρέχεται, επίσης, στα ζώα κατάλληλη ποσότητα στρωμνής ή αντίστοιχου υλικού κατάλληλου για το εκάστοτε είδος και αριθμό ζώων, το οποίο πρέπει να εξασφαλίζει αποτελεσματική αποστράγγιση ή επαρκή απορρόφηση των ούρων και των κοπράνων.
- ✓ Τα ζώα δεν πρέπει να δένονται από τα κέρατα ή από κρίκους στη μύτη, ούτε πρέπει να δένονται τα πόδια τους το ένα με το άλλο. Όταν τα ζώα πρέπει να δεθούν, τα σχοινιά, τα λουριά ή άλλα μέσα πρέπει να είναι αρκετά ανθεκτικά ώστε να μην σπάζουν, να επιτρέπουν στα ζώα να ξαπλώνουν και να μπορούν να καταναλώνουν τροφή και νερό και να είναι σχεδιασμένα με τρόπο ώστε να αποτρέπεται οποιοσδήποτε κίνδυνος στραγγαλισμού ή τραυματισμού των ζώων.

- ✓ Ο ρυθμός προώθησης των ζώων προς αναισθητοποίηση και σφαγή πρέπει να είναι σταθερός ώστε να αποτρέπεται η βιαστική μετακίνησή τους από τους χώρους σταβλισμού προς τον τόπο σφαγής.
- ✓ Οι συνθήκες μεταχείρισης κάθε παρτίδας ζώων πρέπει να αξιολογούνται συστηματικά κατά την άφιξή τους από τον Υπεύθυνο για την καλή μεταχείριση των ζώων ή από πρόσωπο που υπάγεται απευθείας σε αυτόν προκειμένου να εντοπίζονται οι προτεραιότητες, ιδίως μέσω του καθορισμού των ζώων που χρήζουν ειδικής μεταχείρισης και των αντίστοιχων μέτρων που πρέπει να ληφθούν.
- ✓ Ζώα που είναι τραυματισμένα ή παρουσιάζουν φυσιολογική αδυναμία ή παθολογικά προβλήματα, και ιδιαίτερα ζώα που δεν είναι σε θέση να μετακινηθούν ανεξάρτητα χωρίς πόνο ή να περπατήσουν χωρίς βοήθεια ή/και έχουν σοβαρή ανοικτή πληγή ή πρόπτωση, δεν θεωρούνται ικανά για μεταφορά. Εάν η εκφόρτωση από το όχημα μεταφοράς χωρίς να προκληθεί πόνος δεν είναι δυνατή, τότε το/α ζώο/α θανατώνονται πάνω στο όχημα. Επίσης, ζώα που βρίσκονται οπουδήποτε αλλού εντός του σφαγείου και δεν μπορούν να περπατήσουν, δεν πρέπει να σύρονται στον τόπο σφαγής αλλά πρέπει να θανατώνονται εκεί που βρίσκονται. Η οποιαδήποτε μεταφορά τέτοιου ζώου ζωντανού, είτε με τα χέρια είτε με τη χρήση αμαξιδίου, κυλιόμενης πλατφόρμας κ.ο.κ., απαγορεύεται.
- ✓ Όσον αφορά τη σφαγή, προτεραιότητα σε σχέση με άλλα ζώα δίνεται στα ακόλουθα ζώα:
 - ▶ Ζώα που δεν έχουν ακόμα απογαλακτιστεί.
 - ▶ Γαλουχούντα ζώα γαλακτοπαραγωγής.
 - ▶ Θηλυκά ζώα που έχουν γεννήσει κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.
 - ▶ Ζώα που μεταφέρονται σε κιβώτια.

Εάν αυτό δεν είναι εφικτό, λαμβάνονται μέτρα ώστε να περιορίζεται η ταλαιπωρία των συγκεκριμένων ζώων, και ειδικότερα ως εξής:

- ▶ Άρμεγμα των ζώων γαλακτοπαραγωγής κάθε 12 ώρες τουλάχιστον.
- ▶ Παροχή κατάλληλων συνθηκών γαλουχίας και καλής μεταχείρισης για το νεογέννητο σε περίπτωση θηλυκών ζώων που έχουν γεννήσει.
- ▶ Παροχή νερού σε περίπτωση ζώων που μεταφέρονται σε κιβώτια.

- ✓ Η κατάσταση και η υγεία των σταβλισμένων ζώων πρέπει να ελέγχεται τακτικά από τον υπεύθυνο για την καλή μεταχείριση των ζώων ή από άτομο που διαθέτει τη σχετική ικανότητα.

Όταν τα ζώα μεταφέρονται σε κιβώτια

- ✓ Τα κιβώτια μεταφοράς πρέπει να τηρούνται σε καλή κατάσταση, ο δε χειρισμός τους πρέπει να γίνεται με προσοχή, ιδίως εάν διαθέτουν διάτρητο ή εύκαμπτο δάπεδο.
- ✓ Τα κιβώτια δεν πρέπει να ρίχνονται, να αφήνονται να πέσουν από υπερυψωμένα σημεία ή να ανατρέπονται, ενώ εφόσον είναι δυνατόν, η φόρτωση και η εκφόρτωση τους πρέπει να γίνεται οριζόντια και με μηχανικά μέσα.
- ✓ Όταν τα κιβώτια μεταφοράς τοποθετούνται το ένα πάνω στο άλλο, πρέπει να λαμβάνονται οι απαιτούμενες προφυλάξεις ώστε να περιορίζεται η ποσότητα ούρων και κοπράνων που πέφτουν στα ζώα που βρίσκονται από κάτω (π.χ. με τη χρήση κιβωτίων με πάτωμα που έχει μικρής διαμέτρου οπές), να εξασφαλίζεται η σταθερότητα των κιβωτίων μεταφοράς και να υπάρχει απρόσκοπτος αερισμός (π.χ. με την τοποθέτηση των κιβωτίων κατά τρόπο ώστε να υπάρχουν κενοί χώροι / διάδρομοι ή/και με τη διατήρηση κάποιων σειρών κιβωτίων κενών, ώστε να διευκολύνεται η ροή του αέρα και να περιορίζεται ο κίνδυνος θερμικής καταπόνησης).

Διαρρύθμιση, κατασκευή και συντήρηση των εγκαταστάσεων σταβλισμού / αναμονής

- ✓ Στους χώρους σταβλισμού / αναμονής των ζώων πρέπει να διασφαλίζεται συνεχώς η καλή μεταχείριση των ζώων και να λαμβάνονται πάντοτε υπόψη οι αναμενόμενες καιρικές συνθήκες (π.χ. θερμοκρασία, υγρασία, κυκλοφορία του αέρα, επίπεδα σκόνης, συγκεντρώσεις αερίων). Σε περίπτωση που απαιτείται μηχανικός εξαερισμός, πρέπει να υπάρχει συναγερμός και εφεδρική εγκατάσταση που να μπορεί να τίθεται αμέσως σε λειτουργία σε περίπτωση βλάβης.
- ✓ Οι εγκαταστάσεις πρέπει να είναι σχεδιασμένες και κατασκευασμένες κατά τρόπο ώστε ο κίνδυνος τραυματισμού των ζώων και οι αιφνίδιοι θόρυβοι να περιορίζονται στο ελάχιστο.
- ✓ Ο σχεδιασμός και η κατασκευή τους πρέπει να διευκολύνουν την επιθεώρηση των ζώων. Πρέπει να υπάρχει κατάλληλος σταθερός ή φορητός φωτισμός ώστε να είναι δυνατή η επιθεώρηση των ζώων ανά πάσα στιγμή. Ωστόσο, χωρίς

επηρεασμό των πιο πάνω, όσον αφορά τα πτηνά ο φωτισμός πρέπει να είναι μικρής έντασης και τέτοιου χρώματος (κυρίως μπλε) ώστε να αποφεύγεται περιττή διέγερση και τα πτηνά να παραμένουν όσο το δυνατό πιο ήρεμα κατά την εκφόρτωση και την παραμονή τους.

- ✓ Τα μαντριά και οι διάδρομοι πρέπει να σχεδιάζονται και να κατασκευάζονται με τρόπο ώστε τα ζώα να μπορούν να μετακινούνται ελεύθερα προς την πρέπουσα κατεύθυνση, σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς τους και χωρίς αναστάτωση. Ειδικότερα, οι χοίροι και τα πρόβια πρέπει να μπορούν να περπατούν το ένα δίπλα στο άλλο, με εξαίρεση τις περιπτώσεις διαδρόμων που οδηγούν στον εξοπλισμό ακινητοποίησης.
- ✓ Οι επιφάνειές τους πρέπει να καθαρίζονται και να απολυμαίνονται εύκολα και δεν πρέπει να υπάρχουν αιχμηρές άκρες ή προεξοχές που πιθανόν να τραυματίσουν τα ζώα.
- ✓ Τυχόν ράμπες και γέφυρες πρέπει να είναι εξοπλισμένες με πλευρική προστασία που να διασφαλίζει ότι τα ζώα δεν πέφτουν.
- ✓ Το σύστημα υδροδότησης στα μαντριά πρέπει να εξασφαλίζει την ανά πάσα στιγμή πρόσβαση όλων των ζώων σε καθαρό νερό, χωρίς τραυματισμούς ή περιορισμό των κινήσεών τους. Οι ποτίστρες πρέπει να είναι κατάλληλες για το σταβλισμένο είδος ζώου και να διατηρούνται καθαρές.
- ✓ Τα δάπεδα πρέπει να κατασκευάζονται και να συντηρούνται κατά τρόπο που να ελαχιστοποιεί τους κινδύνους ολίσθησης, πτώσης ή τραυματισμού των ποδιών των ζώων.
- ✓ Κάθε ζώο πρέπει να έχει επαρκή χώρο ώστε να μπορεί να στέκεται όρθιο, να ξαπλώνει και, εξαιρουμένων των βοοειδών που κρατούνται μεμονωμένα, να γυρίζει στην αντίθετη πλευρά.
- ✓ Τα ζώα πρέπει να κρατούνται σε ασφαλείς συνθήκες σταβλισμού όπου να προστατεύονται από αρπακτικά και να αποτρέπεται ενδεχόμενη διαφυγή τους.
- ✓ Στις περιπτώσεις σφαγείων όπου υπάρχουν υπαίθριοι χώροι σταβλισμού χωρίς φυσικό καταφύγιο ή στέγαστρο, πρέπει να προβλέπεται κατάλληλη προστασία από τις αντίξοες καιρικές συνθήκες.
- ✓ Κάθε μαντρί πρέπει να φέρει ευδιάκριτο σήμα με την ημερομηνία και την ώρα άφιξης των ζώων καθώς και τον μέγιστο αριθμό ζώων που πρέπει να κρατούνται εκεί.

- ✓ Κάθε ημέρα λειτουργίας του σφαγείου, πριν από την άφιξη των ζώων, πρέπει να ετοιμάζονται χώροι απομόνωσης για τα ζώα που πιθανόν να χρειαστούν ειδική φροντίδα. Οι χώροι αυτοί πρέπει να διατηρούνται έτοιμοι για άμεση χρήση.
- ✓ Εάν χρησιμοποιείται μαντρί αναμονής, αυτό πρέπει να κατασκευάζεται με επίπεδο δάπεδο και ανθεκτικά πλευρικά τοιχώματα, μεταξύ των χώρων σταβλισμού και του διαδρόμου που οδηγεί στο σημείο αναισθητοποίησης. Επιπλέον, πρέπει να είναι σχεδιασμένο κατά τρόπο ώστε να αποτρέπεται το ενδεχόμενο παγίδευσης ή ποδοπατήματος των ζώων.
- ✓ Τα ζώα πρέπει να τυγχάνουν ήρεμης μεταχείρισης και δεν πρέπει ποτέ να χρησιμοποιείται βία. Ειδικότερα απαγορεύονται:
 - ▶ Τα χτυπήματα ή τα λακτίσματα στα ζώα.
 - ▶ Η άσκηση πίεσης σε ιδιαίτερα ευαίσθητα σημεία του σώματός τους με τρόπο που να τους προκαλεί πόνο ή ταλαιπωρία που να μπορεί να αποφευχθεί.
 - ▶ Η ανύψωση ή το σύρσιμο των ζώων από το κεφάλι, τα αυτιά, τα κέρατα, τα πόδια, την ουρά ή το μαλλί τους ή η μεταχείριση που τους προκαλεί πόνο ή ταλαιπωρία. Η απαγόρευση ανύψωσης των ζώων από τα πόδια δεν ισχύει για τα πουλερικά, τα κουνέλια και τους λαγούς.
 - ▶ Η χρησιμοποίηση ράβδων ή άλλων εργαλείων με αιχμηρές άκρες.
 - ▶ Η στρέψη, η σύνθλιψη ή το σπάσιμο των ουρών των ζώων ή η άσκηση πίεσης στα μάτια τους.
- ✓ Η χρήση εργαλείων που προκαλούν ηλεκτροσόκ πρέπει να αποφεύγεται όσο το δυνατόν περισσότερο. Σε κάθε περίπτωση, τέτοιου είδους εργαλεία πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο στους μύες των οπισθίων ενηλίκων βοοειδών και ενηλίκων χοίρων που αρνούνται να κινηθούν και μόνο εφόσον υπάρχει μπροστά τους χώρος ώστε να μπορούν να προχωρήσουν. Τα ηλεκτροσόκ δεν πρέπει να διαρκούν περισσότερο από ένα δευτερόλεπτο, ενώ πρέπει να προβλέπεται μεταξύ τους επαρκής χρόνος. Τα ηλεκτροσόκ δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται κατ' επανάληψη σε περίπτωση που το ζώο δεν ανταποκρίνεται.
- ✓ Η μετακίνηση των ζώων μέσα στο σφαγείο πρέπει να γίνεται με προσοχή. Για τη μετακίνηση χρησιμοποιούνται κατάλληλοι διάδρομοι χωρίς εμπόδια. Πάντοτε πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι τα ζώα κινούνται πιο πρόθυμα από το σκοτάδι προς το φως, χωρίς όμως να υπάρχει άμεση και απότομη έκθεση σε ηλιακή ακτινοβολία ή τεχνητό φωτισμό.

III. ΑΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Η ακινητοποίηση των ζώων είναι αναγκαία τόσο για την ασφάλεια των χειριστών όσο και για την ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή ορισμένων τεχνικών αναισθητοποίησης.

Η διαδικασία ακινητοποίησης ενδέχεται να προκαλέσει αγωνία στα ζώα και επομένως πρέπει να εφαρμόζεται για όσο το δυνατό συντομότερο χρονικό διάστημα. Τα ζώα δεν πρέπει να τοποθετούνται στον εξοπλισμό ακινητοποίησης, συμπεριλαμβανομένου του εξοπλισμού ακινητοποίησης των κεφαλιών, πριν το άτομο που είναι επιφορτισμένο με την αναισθητοποίηση ή την αφαίμαξη να είναι έτοιμο για την ταχύτερη δυνατή εκτέλεση της εργασίας αυτής.

Ο εξοπλισμός και οι εγκαταστάσεις ακινητοποίησης πρέπει να σχεδιάζονται, να κατασκευάζονται και να συντηρούνται κατά τρόπον ώστε:

- ✓ Να βελτιστοποιείται η εφαρμογή της μεθόδου αναισθητοποίησης ή θανάτωσης.
- ✓ Τα ζώα να προστατεύονται από τραυματισμούς ή κακώσεις.
- ✓ Να ελαχιστοποιούνται η αναστάτωση και οι κραυγές των ζώων ενόσω αυτά είναι ακινητοποιημένα.
- ✓ Να ελαχιστοποιείται ο χρόνος ακινητοποίησης.

Ο κλωβός ακινητοποίησης των βοοειδών, όταν χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με διατηρητική ράβδο που λειτουργεί με πεπιεσμένο αέρα, πρέπει να διαθέτει διάταξη που να περιορίζει τόσο την οριζόντια όσο και την κατακόρυφη κίνηση της κεφαλής του ζώου.

Ο εξοπλισμός που χρησιμοποιείται για την ακινητοποίηση των ζώων πρέπει να συντηρείται και να ελέγχεται σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή από άτομα ειδικά εκπαιδευμένα για τον σκοπό αυτό. Πρέπει να τηρείται αρχείο συντήρησης του εξοπλισμού το οποίο να διατηρείται για ένα τουλάχιστον έτος.

Όλα τα ζώα που σφάζονται σύμφωνα με λατρευτικούς τύπους χωρίς αναισθητοποίηση πρέπει να ακινητοποιούνται ατομικά. Τα μηρυκαστικά πρέπει να ακινητοποιούνται ατομικά με μηχανικά μέσα.

Οι ακόλουθες μέθοδοι ακινητοποίησης απαγορεύονται:

- ⇒ Ανάρτηση ή ανύψωση των ζώων που διατηρούν τις αισθήσεις τους (με εξαίρεση τις περιπτώσεις χρήσης μεταλλικών δετήρων για πουλερικά).
- ⇒ Μηχανική σύσφιξη ή πρόσδεση των ποδιών των ζώων (με εξαίρεση τις περιπτώσεις χρήσης μεταλλικών δετήρων για πουλερικά).

- ⇒ Κόψιμο του νωτιαίου μυελού.
- ⇒ Η χρήση ηλεκτρικού ρεύματος που δεν αναισθητοποιεί ή δεν θανατώνει το ζώο υπό ελεγχόμενες συνθήκες, και ιδίως η εφαρμογή ηλεκτρικού ρεύματος που δεν καλύπτει ολόκληρο τον εγκέφαλο.

IV. ΑΝΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Πολλές μέθοδοι θανάτωσης είναι επώδυνες για τα ζώα. Επομένως, η αναισθητοποίηση με τη χρήση επιτρεπόμενων μεθόδων είναι απαραίτητη προκειμένου να προκαλείται απώλεια αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας πριν από τη θανάτωση ή κατά τη διάρκειά της. **Η απώλεια αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας πρέπει να διατηρείται μέχρι τον θάνατο των ζώων.**

Από την υποχρέωση για αναισθητοποίηση των ζώων εξαιρούνται οι περιπτώσεις σφαγής που προβλέπονται από λατρευτικούς τύπους (θρησκευτική σφαγή), υπό την προϋπόθεση ότι η σφαγή διενεργείται σε σφαγείο.

Για αποτελεσματική εφαρμογή των διαφόρων μεθόδων αναισθητοποίησης πρέπει να διασφαλίζεται ότι:

- ✓ Το ζώο είναι καλά ακινητοποιημένο.
- ✓ Ο εξοπλισμός αναισθητοποίησης εφαρμόζεται στο σωστό σημείο.
- ✓ Ο χειριστής του εξοπλισμού είναι σε θέση να αναγνωρίσει τότε ένα ζώο είναι σωστά αναισθητοποιημένο και τότε όχι, ώστε να λάβει τα κατάλληλα μέτρα.
- ✓ Ο εξοπλισμός που χρησιμοποιείται για την αναισθητοποίηση των ζώων συντηρείται, ελέγχεται και βαθμονομείται σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή και από άτομα ειδικά εκπαιδευμένα για τον σκοπό αυτό.

Το αποτέλεσμα της αναισθητοποίησης πρέπει να αξιολογείται τακτικά. Για τον σκοπό αυτό, όπως αναφέρεται και πιο πάνω, οι τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας πρέπει να περιλαμβάνουν διαδικασίες παρακολούθησης για τακτικό έλεγχο της αναισθητοποίησης, ώστε να διασφαλίζεται ότι τα ζώα δεν παρουσιάζουν ενδείξεις αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας κατά το διάστημα μεταξύ του τέλους της διαδικασίας αναισθητοποίησης και του θανάτου.

Κατά τη διάρκεια των εργασιών αναισθητοποίησης πρέπει να υπάρχει επιτόπου, άμεσα διαθέσιμος και σε κατάσταση καλής λειτουργίας, εφεδρικός εξοπλισμός ο οποίος να χρησιμοποιείται σε περίπτωση βλάβης του κύριου εξοπλισμού. Η εφεδρική μέθοδος μπορεί να είναι διαφορετική από την κύρια.

Κανένα ζώο δεν αναισθητοποιείται εκτός εάν η αφαιμάξη θα γίνει αμέσως και χωρίς καθυστέρηση.

Πρέπει να τηρείται αρχείο συντήρησης του εξοπλισμού το οποίο να διατηρείται για ένα τουλάχιστον έτος.

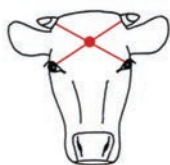
Οι επιτρεπόμενες μέθοδοι για την αναισθητοποίηση των ζώων στα σφαγεία είναι οι ακόλουθες:

A. Μηχανικές μέθοδοι αναισθητοποίησης

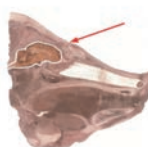
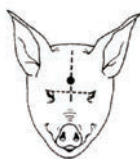
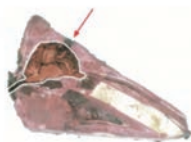
A.1. Διάταξη με διατρητική ράβδο και διείσδυση (πιστόλι με διατρητική ράβδο)

- ✓ Η μέθοδος αυτή προκαλεί σοβαρή και μη αναστρέψιμη βλάβη του εγκεφάλου.
- ✓ Μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλα τα είδη ζώων.
- ✓ Το μήκος εξόδου και η διάμετρος της ράβδου, καθώς και η ισχύς του φυσιγγίου πρέπει να είναι ανάλογα με το μέγεθος και το είδος του ζώου.
- ✓ Η καλύτερη θέση για διείσδυση της ράβδου είναι το σημείο στο οποίο ο εγκέφαλος βρίσκεται επιφανειακά και το κρανίο είναι πιο λεπτό.

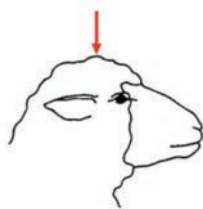
Η ιδανική θέση και κατεύθυνση της βολής για αναισθητοποίηση ζώων με τη χρήση πιστολιού με διατρητική ράβδο:

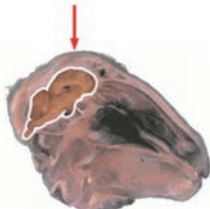
Βοοειδή

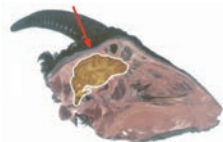
Χοίροι

Πρόβατα χωρίς κέρατα

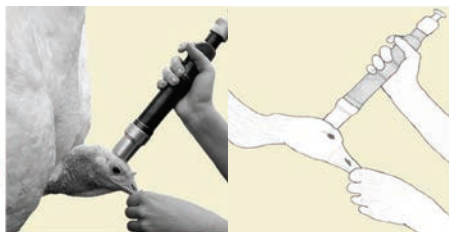
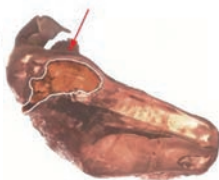

Πρόβατα με κέρατα και αιγες

Ελάφια

Πουλερικά

Πηγές: *Humane Slaughter Association (2016) Captive-Bolt Stunning of Livestock (Online Guide)*
Humane Slaughter Association (2016) Practical Slaughter of Poultry (Online Guide)
EFSA (2004) Welfare Aspects of Animal Stunning and Killing Methods

A.2. Διάταξη με ράβδο χωρίς διείσδυση

- ✓ Η μέθοδος αυτή προκαλεί σοβαρή βλάβη του εγκεφάλου.
- ✓ Μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε μηρυκαστικά ζώωντος βάρους κάτω των 10 kg, κουνέλια, λαγούς και πουλερικά.
- ✓ Η διάμετρος και το σχήμα της ράβδου, καθώς και η ισχύς του φυσιγγίου πρέπει να είναι ανάλογα με το μέγεθος και το είδος του ζώου.
- ✓ Κατά την εφαρμογή της μεθόδου αυτής πρέπει να αποφεύγεται η θραύση του κρανίου.

A.3. Πλήγμα στο κρανίο με κρούση

- ✓ Η μέθοδος αυτή προκαλεί σοβαρή βλάβη του εγκεφάλου.
- ✓ Μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε χοιρίδια, αμνούς, ερίφια, κουνέλια, λαγούς, γουνοφόρα ζώα και πουλερικά έως 5 kg ζώντος βάρους.
- ✓ Σε σφαγείο μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο ως εφεδρική μέθοδος αναισθητοποίησης.
- ✓ Κανένας δεν καταφέρει πλήγμα στο κρανίο με κρούση σε περισσότερα από 70 ζώα ημερησίως.

A.4. Εξάρθρωση του αυχένα

- ✓ Η μέθοδος αυτή προκαλεί εγκεφαλική ισχαιμία λόγω του τεντώματος και της συστολής του αυχένα.

- ✓ Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε πουλερικά.
- ✓ Εάν γίνεται με το χέρι μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πουλερικά ζώντος βάρους έως 3 kg μόνο, ενώ εάν γίνεται μηχανικά μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πουλερικά ζώντος βάρους έως 5 kg.
- ✓ Σε σφαγείο μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο ως εφεδρική μέθοδος αναισθητοποίησης.
- ✓ Κανένας δεν προβαίνει σε εξάρθρωση του αυχένα με το χέρι σε περισσότερα από 70 πτηνά ημερησίως.

B. Ηλεκτρικές μέθοδοι αναισθητοποίησης

Κάθε ηλεκτρικός εξοπλισμός αναισθητοποίησης πρέπει να περιλαμβάνει διάταξη, η οποία απεικονίζει και καταγράφει τις λεπτομέρειες των βασικών ηλεκτρικών παραμέτρων, όπως αυτές αναφέρονται Κεφάλαιο Ι του Παραρτήματος Ι του Κανονισμού. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να διατηρούνται για ένα τουλάχιστον έτος.

Με εξαίρεση τη μέθοδο αναισθητοποίησης με υδρόλουτρο, η διάταξη αυτή τοποθετείται κατά τρόπον ώστε να διακρίνεται με ευχέρεια από το προσωπικό και να παρέχει σαφή οπτική και ηχητική προειδοποίηση στην περίπτωση που η διάρκεια της έκθεσης πέσει κάτω από το απαιτούμενο επίπεδο, ενώ οι ηλεκτρικές παράμετροι πρέπει να απεικονίζονται και να καταγράφονται για κάθε αναισθητοποιούμενο ζώο ξεχωριστά.

Εντός του πρώτου δευτερολέπτου από την έναρξη της εφαρμογής της ηλεκτρικής μεθόδου αναισθητοποίησης τα ζώα πρέπει να έχουν απώλεια της αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας.

B.1. Ηλεκτρική αναισθητοποίηση μόνο της κεφαλής

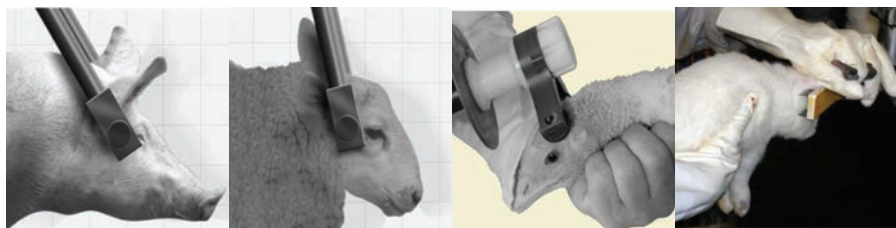
- ✓ Η μέθοδος αυτή προκαλεί ηλεκτροεγκεφαλογράφημα τύπου γενικευμένης επιληψίας.
- ✓ Μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλα τα είδη ζώων.
- ✓ Κατά την εφαρμογή της μεθόδου αυτής τα ηλεκτρόδια πρέπει να καλύπτουν ολόκληρο τον εγκέφαλο του ζώου και να είναι προσαρμοσμένα στο μέγεθός του. Η ιδανική θέση τοποθέτησης των ηλεκτροδίων είναι ταυτόχρονα και στις δυο πλευρές της κεφαλής μεταξύ του ματιού και του αυτιού.
- ✓ Όπου απαιτείται, πρέπει να λαμβάνονται μέτρα ώστε να εξασφαλίζεται η καλή ηλεκτρική επαφή, όπως η αφαίρεση του υπερβολικού μαλλιού και το βρέξιμο του δέρματος στο σημείο επαφής. Επιπλέον, για καλύτερη επαφή μπορούν να χρησιμοποιούνται ηλεκτρόδια με οδοντωτά άκρα.

- ✓ Αν και ο τρόπος λειτουργίας και χρήσης καθορίζονται από τις οδηγίες του κατασκευαστή, για τους χοίρους και τα αιγοπρόβατα ως ελάχιστη διάρκεια έκθεσης στο ηλεκτρικό ρεύμα συστήνονται τα 2 - 3 δευτερόλεπτα.
- ✓ Ο αυτόματος ηλεκτρικός εξοπλισμός αναισθητοποίησης σε συνδυασμό με διάταξη ακινητοποίησης πρέπει να παρέχει συνεχές ρεύμα.

Ελάχιστες τιμές έντασης του ρεύματος για ηλεκτρική αναισθητοποίηση μόνο της κεφαλής:

Κατηγορία ζώων	Βοοειδή ηλικίας 6 μηνών και άνω	Βοοειδή ηλικίας κάτω των 6 μηνών	Αιγοπρόβατα	Χοίροι	Κοτόπουλα	Γαλοπούλες
Ελάχιστη ένταση ρεύματος	1,28 A	1,25 A	1,00 A	1,30 A	240 mA	400 mA

Η ιδανική θέση των ηλεκτροδίων για ηλεκτρική αναισθητοποίηση μόνο της κεφαλής:

Χοίροι

Πρόβατα και αίγες

Πουλερικά

Κουνέλια

Πηγές: *Humane Slaughter Association (2016) Electrical Stunning of Red Meat Animals (Online Guide)*

Humane Slaughter Association (2016) Practical Slaughter of Poultry (Online Guide)

EFSA (2006) The welfare aspects of the main systems of stunning and killing applied to commercially farmed deer, goats, rabbits, ostriches, ducks, geese and quail

B.2. Ηλεκτρική αναισθητοποίηση με ηλεκτρόδια σε κεφαλή και σώμα

- ✓ Η μέθοδος αυτή προκαλεί ηλεκτροεγκεφαλογράφημα τύπου γενικευμένης επιληψίας και ινιδισμό ή διακοπή της λειτουργίας της καρδιάς.
- ✓ Μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλα τα είδη ζώων.
- ✓ Οι ελάχιστες τιμές έντασης του ρεύματος είναι 1,00 A για τα αιγοπρόβατα και 1,30 A για τους χοίρους.

- ✓ Όπου απαιτείται πρέπει να λαμβάνονται μέτρα ώστε να εξασφαλίζεται η καλή ηλεκτρική επαφή, όπως η αφαίρεση του υπερβολικού μαλλιού και το βρέξιμο του δέρματος στο σημείο επαφής.
- ✓ Ο αυτόματος ηλεκτρικός εξοπλισμός αναισθητοποίησης σε συνδυασμό με διάταξη ακινητοποίησης πρέπει να παρέχει συνεχές ρεύμα.

B.3. Ηλεκτρική αναισθητοποίηση με υδρόλουτρο

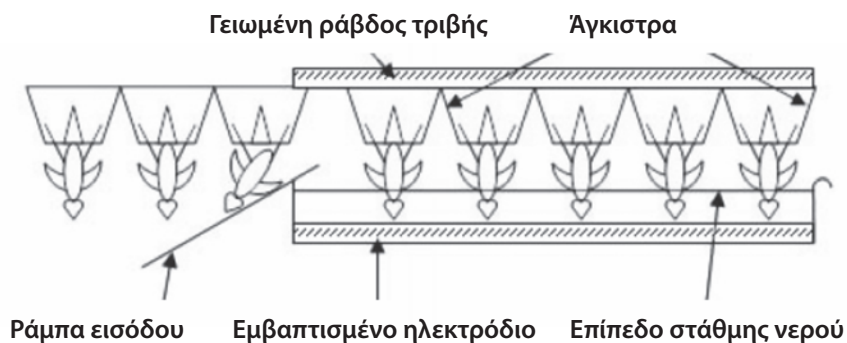
- ✓ Η μέθοδος αυτή προκαλεί ηλεκτροεγκεφαλογράφημα τύπου γενικευμένης επιληψίας και υπό προϋποθέσεις ινιδισμό ή διακοπή της λειτουργίας της καρδιάς.
- ✓ Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε πουλερικά.
- ✓ Πρόκειται για απλή αναισθητοποίηση εκτός εάν η συχνότητα του χρησιμοποιούμενου ηλεκτρικού ρεύματος είναι ≤ 50 Hz.
- ✓ Από το σημείο της αγκίστρωσης μέχρι το σημείο στο οποίο τα πτηνά εισέρχονται στο υδρόλουτρο πρέπει να υπάρχουν πλάκες για τη συνεχή στήριξη του στήθους τους, ούτως ώστε τα πτηνά να χαλαρώνουν και να είναι ήρεμα όταν θα εισέλθουν στο υδρόλουτρο. Ως καλή πρακτική συστήνονται τα ακόλουθα σχετικά με τις πλάκες αυτές:
 - ▶ Να χρησιμοποιείται ένα ενιαίο κομμάτι για τη στήριξη του στήθους, το οποίο να εκτείνεται σε όλο το μήκος της γραμμής αγκίστρωσης. Δηλαδή, όσο είναι δυνατό, να αποφεύγεται η ένωση κομματιών αφού στην περίπτωση αυτή στα σημεία της ένωσης η επιφάνεια θα είναι ανώμαλη, ενώ επιπλέον υπάρχει ο κίνδυνος στα σημεία αυτά να πιάνονται φτερά των πτηνών με αποτέλεσμα τη διέγερσή τους.
 - ▶ Να έχουν μια ελαφριά κλίση έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η επαφή του στήθους όλων των πτηνών με αυτές. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τα πτηνά μικρού μεγέθους.
 - ▶ Να εκτείνονται σε σημείο χαμηλότερο από αυτό που φτάνουν οι κεφαλές των πτηνών ώστε να περιορίζεται το οπτικό τους πεδίο και με αυτό τον τρόπο να αποφεύγεται η διέγερση τους από τις δραστηριότητες που υπάρχουν στον περιβάλλοντα χώρο.
 - ▶ Να είναι κατασκευασμένες από υλικό στερεό, άκαμπτο, μη αγώγιμο και το οποίο να μην είναι σκληρό (π.χ. πλαστικό ή λάστιχο και όχι μέταλλο), διότι υπάρχει ο κίνδυνος τραυματισμού των πτηνών λόγω του φτερουγίσματος που

παρατηρείται κατά την αρχική φάση ανάρτησης αλλά και η πιθανότητα παρουσίας ηλεκτροσόκ πριν από την αναισθητοποίηση λόγω ηλεκτρικής αγωγιμότητας.

- ✓ Οι γραμμές αγκίστρωσης των πτηνών πρέπει να σχεδιάζονται και να τοποθετούνται με τέτοιο τρόπο ώστε τα πτηνά που αναρτώνται σε αυτές να μην αντιμετωπίζουν κανένα εμπόδιο και η ενόχλησή τους να περιορίζεται στο ελάχιστο. Ως καλή πρακτική συστήνεται οι γραμμές αγκίστρωσης να μην έχουν απότομες στροφές ή απότομες κλίσεις, ενώ δεν πρέπει να προκαλούνται τραντάγματα ή ταλαντεύσεις από τη λειτουργία ή την ταχύτητα της γραμμής.
- ✓ Τα πτηνά που αναρτώνται δεν πρέπει να παραμένουν αναρτημένα έχοντας τις αισθήσεις τους για περισσότερο από ένα λεπτό. Για τις πάπιες, τις χήνες και τις γαλοπούλες ο χρόνος αυτός δεν πρέπει να υπερβαίνει τα δύο λεπτά. Ωστόσο, φαίνεται ότι είναι αναγκαίο τα πτηνά να παραμένουν αναρτημένα για κάποιο μικρό χρονικό διάστημα ώστε μέχρι την είσοδο τους στο ηλεκτρικό υδρόλουτρο να έχει τερματιστεί η δραστηριότητα (φερούγισμα) που παρατηρείται κατά την αρχική φάση της ανάρτησης.
- ✓ Τα πτηνά πρέπει να αναρτώνται και από τα δύο πόδια. Οι μεταλλικοί δετήρες της γραμμής αγκίστρωσης (άγκιστρα) πρέπει να είναι υγροί προτού τα πτηνά αναρτηθούν.
- ✓ Το μέγεθος και το σχήμα των αγκίστρων πρέπει να είναι κατάλληλο για το μέγεθος των πτηνών έτσι ώστε η ηλεκτρική αναισθητοποίηση να διασφαλίζεται χωρίς να προκαλείται πόνος. Τα άγκιστρα με συγκλίνουσες υποδοχές για τα πόδια είναι προτιμότερα από τα άγκιστρα με σταθερό εύρος υποδοχών, ενώ ως καλή πρακτική συστήνεται η χρήση αγκίστρων με μεταβαλλόμενο εύρος ώστε να μειώνεται η πίεση που ασκείται στα πόδια των πτηνών. Το τελευταίο είναι ιδιαίτερα χρήσιμο στα πτηνοσφαγεία όπου σφάζονται πτηνά διαφορετικών μεγεθών.
- ✓ Το υδρόλουτρο πρέπει να διαθέτει ηλεκτρικά μονωμένη ράμπα εισόδου και να σχεδιάζεται με τρόπο ώστε να αποτρέπεται η υπερβολική ροή νερού στην είσοδο του, να μην υπερχειλίζει κατά την εμβάπτιση των πτηνών και η κεφαλή των πτηνών να είναι πάντα το πρώτο μέρος του σώματος που έρχεται σε επαφή με το νερό. Ως καλή πρακτική για να επιτευχθούν τα πιο πάνω συστήνεται η τοποθέτηση κεκλιμένης ράμπας η οποία ξεκινά κάτω από το επίπεδο των αναρτημένων πτηνών και εκτείνεται σε μικρή απόσταση πάνω από το επίπεδο της στάθμης του νερού, έτσι ώστε τα πτηνά να εισέρχονται στο υδρόλουτρο με μια απότομη αλλά ομαλή κίνηση σαν εκκρεμές. Η υπερχειλίση του νερού μπορεί να γίνεται κάτω από τη ράμπα, ενώ επιπλέον, για να εξασφαλιστεί η ορθή τοποθέτηση των πτηνών μπορεί να υπάρχουν οδηγοί/αύλακες από όπου περνά ο λαιμός τους.

- ✓ Ο βαθμός βύθισης των πτηνών πρέπει να μπορεί να προσαρμόζεται εύκολα. Τα πτηνά πρέπει να βυθίζονται μέχρι το ύψος της βάσης των πτερυγών τους.
- ✓ Τα ηλεκτρόδια του εξοπλισμού αναισθητοποίησης πρέπει να εκτείνονται σε όλο το μήκος του υδρόλουτρου.
- ✓ Όταν τα άγκιστρα περνούν πάνω από το νερό, πρέπει να βρίσκονται σε συνεχή επαφή με γειωμένη ράβδο τριβής.
- ✓ Η έκθεση των πτηνών στο υδρόλουτρο πρέπει να έχει διάρκεια τουλάχιστον τέσσερα δευτερόλεπτα.
- ✓ Το συνολικό μήκος της γραμμής αγκίστρωσης μέχρι το σημείο εισόδου στη δεξαμενή ζεματίσματος πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμο σε περίπτωση που τα πτηνά πρέπει να απομακρυνθούν από τη γραμμή.
- ✓ Πρέπει να προβλέπεται πρόσβαση στο υδρόλουτρο ώστε να μπορεί να γίνεται αφαίμαξη των πτηνών που έχουν αναισθητοποιηθεί και παραμένουν στο υδρόλουτρο λόγω βλάβης ή καθυστέρησης στη γραμμή.
- ✓ Πτηνά που δεν έχουν το απαιτούμενο μέγεθος για ικανοποιητική εμβάπτιση στο υδρόλουτρο ή σε περίπτωση που η αγκίστρωση ενδέχεται να προκαλέσει ή να εντείνει τον πόνο που υφίσταται το πτηνό (π.χ. προφανώς τραυματισμένα πτηνά), δεν πρέπει να αναρτώνται ζωντανά. Τα πτηνά αυτά πρέπει να θανατώνονται με εφεδρική μέθοδο.

Σχεδιασμός αναισθητικού υδρόλουτρου:

Πηγή: *Humane Slaughter Association (2015) Guidance Notes No. 7: Electrical Waterbath Stunning of Poultry*

Ελάχιστες τιμές έντασης του ρεύματος για ηλεκτρική αναισθητοποίηση με υδρόλουτρο:

Συχνότητα ρεύματος (Hz)	Ένταση ρεύματος (mA)			
	Κοτόπουλα	Γαλοπούλες	Πάπιες και χήνες	Ορτύκια
< 200	100	250	130	45
Από 200 έως 400	150	400	Δεν επιτρέπεται	Δεν επιτρέπεται
Από 400 έως 1500	200	400	Δεν επιτρέπεται	Δεν επιτρέπεται

Γ. Μέθοδοι αναισθητοποίησης με χρήση αερίων

Οι συσκευές αναισθητοποίησης με αέριο, συμπεριλαμβανομένων των μεταφορικών μιάλων, πρέπει να σχεδιάζονται κατά τρόπον ώστε:

- ✓ Να βελτιστοποιείται η εφαρμογή της αναισθητοποίησης με αέριο.
- ✓ Να προστατεύονται τα ζώα από τραυματισμούς ή κακώσεις.
- ✓ Να ελαχιστοποιούνται η αναστάτωση και οι κραυγές των ζώων, ενόσω αυτά είναι ακινητοποιημένα.

Η συσκευή αναισθητοποίησης με αέριο πρέπει να διαθέτει διάταξη για τη συνεχή μέτρηση, την απεικόνιση και την καταγραφή των συγκεντρώσεων του αερίου, καθώς και τον χρόνο έκθεσης. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να διατηρούνται για ένα τουλάχιστον έτος. Η διάταξη αυτή πρέπει να παρέχει σαφή οπτική και ηχητική προειδοποίηση σε περίπτωση που η συγκέντρωση του αερίου πέσει κάτω από το προβλεπόμενο επίπεδο και να τοποθετείται κατά τρόπον ώστε να διακρίνεται με ευχέρεια από το προσωπικό.

Επιπλέον, η συσκευή αναισθητοποίησης πρέπει να σχεδιάζεται κατά τρόπον ώστε, ακόμη και σε περίπτωση φόρτωσης του μέγιστου αριθμού ζώων, όλα τα ζώα να μπορούν να ξαπλώνουν στο δάπεδο χωρίς να στοιβάζονται το ένα πάνω στο άλλο.

Κατά την εφαρμογή των μεθόδων αυτών, ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δίδεται στον χρόνο έκθεσης των ζώων στα αέρια καθώς και στη θερμοκρασία και την υγρασία των αερίων ώστε να αποφεύγονται εγκαύματα ή διέγερση λόγω ψύχους ή έλλειψης υγρασίας.

Γ.1. Διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) σε υψηλή συγκέντρωση

- ✓ Η μέθοδος αυτή προκαλεί αναισθητοποίηση μέσω της έκθεσης των ζώων σε μείγμα αερίων με περιεκτικότητα σε διοξείδιο του άνθρακα άνω του 40%.

- ✓ Για σκοπούς σφαγής μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο στους χοίρους.
- ✓ Για σκοπούς σφαγής η συγκέντρωση του διοξειδίου του άνθρακα πρέπει να είναι τουλάχιστον 80%.
- ✓ Εκτός εάν ο κατασκευαστής ορίζει διαφορετικά, ως καλή πρακτική συστήνονται ελάχιστη διάρκεια έκθεσης 100 δευτερόλεπτα με προτεινόμενη διάρκεια τα τρία λεπτά και ελάχιστη συγκέντρωση διοξειδίου του άνθρακα στον πυθμένα του θαλάμου αναισθητοποίησης 90%.

Γ.2. Διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) σε δύο φάσεις

- ✓ Η μέθοδος αυτή προκαλεί αναισθητοποίηση μέσω της διαδοχικής έκθεσης των ζώων σε μείγμα αερίων με περιεκτικότητα σε διοξείδιο του άνθρακα μέχρι 40% αρχικά (πρώτη φάση) και άνω του 40% στη συνέχεια (δεύτερη φάση).
- ✓ Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε πουλερικά.
- ✓ Εκτός εάν ο κατασκευαστής ορίζει διαφορετικά, ως καλή πρακτική συστήνεται ελάχιστη διάρκεια έκθεσης τρία λεπτά (δύο λεπτά στην πρώτη φάση και ένα λεπτό στη δεύτερη).

Γ.3. Διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) σε συνδυασμό με αδρανή αέρια

- ✓ Η μέθοδος αυτή προκαλεί ανοξία που οδηγεί σε αναισθητοποίηση μέσω της άμεσης ή προοδευτικής έκθεσης των ζώων σε μείγμα αερίων με περιεκτικότητα σε διοξείδιο του άνθρακα μέχρι 40% σε συνδυασμό με αδρανή αέρια (συνήθως αργό ή άζωτο).
- ✓ Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε χοίρους και πουλερικά.

Γ.4. Αδρανή αέρια

- ✓ Η μέθοδος αυτή προκαλεί ανοξία που οδηγεί σε αναισθητοποίηση μέσω της άμεσης ή προοδευτικής έκθεσης των ζώων σε μείγμα αδρανών αερίων (συνήθως αργό ή άζωτο).
- ✓ Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε χοίρους και πουλερικά.

Δείκτες αποτελεσματικής αναισθητοποίησης

Πιο κάτω παρατίθενται οι συνηθέστεροι δείκτες αξιολόγησης της αναισθητοποίησης καθώς και οι ενδείξεις αποτελεσματικής αναισθητοποίησης για κάθε δείκτη.

Οι δείκτες που είναι σημασμένοι με αστερίσκο (*) βασίζονται στην εκδήλωση συγκεκριμένης συμπεριφοράς από το ζώο (π.χ. αυθόρμητο άνοιγμα / κλείσιμο των βλεφάρων, κραυγές, φτερουγίσμα) και έχουν περιορισμένη αξία με αποτέλεσμα να αξιολογούνται μόνο σε περίπτωση παρουσίας τους, ενώ σε περίπτωση απουσίας τους η ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας δεν μπορεί να αποκλειστεί.

► **Αναισθητοποίηση με χρήση διάταξης με διατρητική ράβδο**

A/A	Δείκτης	Ένδειξη αποτελεσματικής αναισθητοποίησης (κριτήριο αξιολόγησης)
1	Στάση του σώματος	Άμεση και μόνιμη κατάρρευση του ζώου
2	Αναπνοή	Απουσία αναπνευστικών κινήσεων (άπνοια)
3	Τονικοί σπασμοί	Παρουσία Ξεκινούν αμέσως και διαρκούν μερικά δευτερόλεπτα κατά τη διάρκεια των οποίων το σώμα είναι άκαμπτο, τα πίσω πόδια είναι σε κάμψη, ενώ τα μπροστινά πόδια είναι είτε σε έκταση είτε σε κάμψη αρχικά και σε έκταση στη συνέχεια
4	Αντανακλαστικό κερατοειδούς και βλεφαρικό αντανακλαστικό	Απουσία
5	Μυϊκός τόνος	Απουσία Μόλις ολοκληρωθούν οι σπασμοί, τα αυτιά και η κάτω γνάθος είναι χαλαρά και η γλώσσα μπορεί να κρέμεται έξω από το στόμα, ενώ δεν παρατηρούνται οποιεσδήποτε κινήσεις ανέγερσης του σώματος ή της κεφαλής
6	Κινήσεις ματιών	Απουσία Το βλέμμα είναι σταθερό και απλανές
7	Αντίδραση σε επώδυνα ερεθίσματα (τσιμπημα στη μύτη ή στα αυτιά)	Απουσία
8	Αντίδραση (κινήσεις σώματος) κατά τη διενέργεια της τομής των αγγείων	Απουσία
9	Αυθόρμητο άνοιγμα / κλείσιμο βλεφάρων *	Απουσία
10	Κραυγές *	Απουσία
11	Φτερούγισμα (στα πτηνά)	Παρουσία

► Ηλεκτρικές μέθοδοι αναισθητοποίησης

- Ηλεκτρική αναισθητοποίηση μόνο της κεφαλής

A/A	Δείκτης	Ένδειξη αποτελεσματικής αναισθητοποίησης (κριτήριο αξιολόγησης)
1	Στάση του σώματος	Άμεση κατάρρευση του ζώου
2	Αναπνοή	Απουσία αναπνευστικών κινήσεων (άπνοια)
3	Τονικοί / κλονικοί σπασμοί	Παρουσία Οι τονικοί σπασμοί ξεκινούν αμέσως και διαρκούν αρκετά δευτερόλεπτα (10-20) κατά τη διάρκεια των οποίων το σώμα είναι άκαμπτο, η κεφαλή σηκώνεται προς τα πάνω, τα πίσω πόδια είναι σε κάμψη, ενώ τα μπροστινά πόδια είναι είτε σε έκταση είτε σε κάμψη αρχικά και σε έκταση στη συνέχεια. Ακολουθούνται από κλονικούς σπασμούς (απότομες εκτάσεις ή κινήσεις κωπηλασίας των ποδιών)
4	Αντανακλαστικό κερατοειδούς και βλεφαρικό αντανακλαστικό	Απουσία
5	Μυϊκός τόνος	Απουσία Μόλις ολοκληρωθούν οι σπασμοί, τα αυτιά και η κάτω γνάθος είναι χαλαρά, ενώ δεν παρατηρούνται οποιεσδήποτε κινήσεις ανέγερσης του σώματος ή της κεφαλής
6	Κινήσεις ματιών	Απουσία Το βλέμμα είναι σταθερό και απλανές ή οι βολβοί των ματιών είναι στραμμένοι προς τις οφθαλμικές κόγχες
7	Κόρη οφθαλμού	Σε διαστολή (μυδρίαση) και δεν παρατηρείται αντανακλαστικό
8	Αντίδραση σε επώδυνα ερεθίσματα (τσιμπήματα στη μύτη ή στα αυτιά)	Απουσία
9	Αυθόρμητο άνοιγμα / κλείσιμο βλεφάρων *	Απουσία
10	Κραυγές *	Απουσία

- Ηλεκτρική αναισθητοποίηση με υδρόλουτρο

A/A	Δείκτης	Ένδειξη αποτελεσματικής αναισθητοποίησης (κριτήριο αξιολόγησης)
Απλή αναισθητοποίηση χωρίς πρόκληση διακοπής της λειτουργίας της καρδιάς		
1	Αναπνοή	Απουσία αναπνευστικών κινήσεων (άπνοια)
2	Τονικοί σπασμοί	Παρουσία Ξεκινούν αμέσως και διαρκούν αρκετά δευτερόλεπτα κατά τη διάρκεια των οποίων το σώμα είναι άκαμπτο, ο αυχένας μπορεί να είναι άκαμπτος σε σχήμα τόξου, τα πόδια είναι σε έκταση, ενώ οι φτερούγες κρατούνται σφικτά κοντά στο σώμα και μπορεί να παρουσιάζουν τρεμούλιασμα
3	Αντανακλαστικό κερατοειδούς και βλεφαρικό αντανακλαστικό	Απουσία
4	Κινήσεις ματιών	Απουσία Το βλέμμα είναι σταθερό και απλανές
5	Κόρη οφθαλμού	Σε διαστολή (μυδρίαση) και δεν παρατηρείται αντανακλαστικό
6	Αντίδραση σε επώδυνα ερεθίσματα (τσιμπημα στο λειρί ή στα δάκτυλα)	Απουσία
7	Αυθόρμητο άνοιγμα / κλείσιμο βλεφάρων *	Απουσία
8	Κραυγές *	Απουσία
9	Φτερούγισμα *	Απουσία
10	Αυθόρμητη κατάποση *	Απουσία
11	Κινήσεις κεφαλής *	Απουσία

Θανάτωση με πρόκληση διακοπής της λειτουργίας της καρδιάς		
1	Αναπνοή	Απουσία αναπνευστικών κινήσεων (άπνοια)
2	Μυϊκός τόνος	Απουσία Το σώμα είναι χαλαρό και οι φτερούγες κρέμονται
3	Αντανακλαστικό κερατοειδούς και βλεφαρικό αντανακλαστικό	Απουσία
4	Κινήσεις ματιών	Απουσία Το βλέμμα είναι σταθερό και απλανές
5	Κόρη οφθαλμού	Σε διαστολή (μυδρίαση) και δεν παρατηρείται αντανακλαστικό
6	Αντίδραση σε επώδυνα ερεθίσματα (τσίμπημα στο λειρί ή στα δάκτυλα)	Απουσία
7	Αυθόρμητο άνοιγμα / κλείσιμο βλεφάρων *	Απουσία
8	Κραυγές *	Απουσία
9	Φτερούγισμα *	Απουσία
10	Αυθόρμητη κατάποση *	Απουσία
11	Κινήσεις κεφαλής *	Απουσία

► Αναισθητοποίηση με χρήση αερίων

A/A	Δείκτης	Ένδειξη αποτελεσματικής αναισθητοποίησης (κριτήριο αξιολόγησης)
1	Αναπνοή	Απουσία αναπνευστικών κινήσεων (άπνοια)
2	Αντανακλαστικό κερατοειδούς και βλεφαρικό αντανακλαστικό	Απουσία
3	Μυϊκός τόνος	Απουσία Το σώμα είναι χαλαρό και δεν παρατηρούνται οποιεσδήποτε κινήσεις
4	Κόρη οφθαλμού	Σε διαστολή (μυδρίαση) και δεν παρατηρείται αντανακλαστικό
5	Αντίδραση σε επώδυνα ερεθίσματα (τσίμπημα στη μύτη ή στα αυτιά)	Απουσία
6	Αυθόρμητο άνοιγμα / κλείσιμο βλεφάρων *	Απουσία
7	Κραυγές *	Απουσία
8	Φτερούγισμα (στα πτηνά) *	Απουσία

V. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΑΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Ο υπεύθυνος της επιχείρησης οφείλει να εξασφαλίσει ότι για κάθε συσκευή του εξοπλισμού ακινητοποίησης και αναισθητοποίησης υπάρχουν διαθέσιμες στο σφαγείο οι οδηγίες χρήσης του κατασκευαστή.

Περαιτέρω, η πώληση προϊόντων που κυκλοφορούν ή διαφημίζονται ως εξοπλισμός ακινητοποίησης ή αναισθητοποίησης επιτρέπεται μόνο όταν αυτά συνοδεύονται από κατάλληλες οδηγίες χρήσης. Οι κατασκευαστές οφείλουν να δημοσιοποιούν τις οδηγίες αυτές και μέσω του διαδικτύου.

Οι οδηγίες αυτές ορίζουν ιδίως:

- ✓ Τα είδη, τις κατηγορίες, τις ποσότητες ή/και το βάρος των ζώων για τα οποία προορίζεται ο εξοπλισμός.
- ✓ Τις συνιστώμενες παραμέτρους που αντιστοιχούν στις διάφορες περιστάσεις χρήσης, συμπεριλαμβανομένων των βασικών παραμέτρων που ορίζονται στον Κανονισμό.

- ✓ Τη μέθοδο της παρακολούθησης της αποτελεσματικότητας του εξοπλισμού αναισθητοποίησης.
- ✓ Τις συστάσεις για τη συντήρηση και, εφόσον απαιτείται, βαθμονόμηση του εξοπλισμού αναισθητοποίησης.

VI. ΑΦΑΙΜΑΞΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Όταν προβλέπεται ένας μόνο υπεύθυνος για την αναισθητοποίηση, την αγκίστρωση, την ανύψωση και την αφαίμαξη των ζώων, αυτός πρέπει να εκτελεί όλες αυτές τις διαδικασίες κατά σειρά σε ένα ζώο προτού να τις επαναλάβει στο επόμενο.

Κατά την αφαίμαξη πρέπει να **κόβονται συστηματικά και οι δύο καρωτίδες ή τα αγγεία από τα οποία αυτές προέρχονται**. Ηλεκτρική διέγερση επιτρέπεται να πραγματοποιείται μόνον αφού διαπιστωθεί ότι το ζώο έχει χάσει τις αισθήσεις του. **Περαιτέρω εκδορά ή ζεμάτισμα επιτρέπεται να πραγματοποιούνται μόνο αφού διαπιστωθεί η απουσία ζωτικών σημείων του ζώου.**

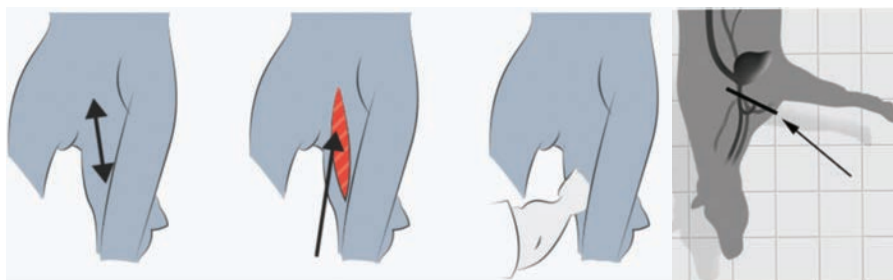
Τα πτηνά δεν πρέπει να σφάζονται με τη χρήση αυτόματων κοπτήρων λαιμού εκτός εάν μπορεί να διαπιστωθεί εάν οι κοπτήρες έχουν όντως αποκόψει αμφότερα τα αιμοφόρα αγγεία. Όταν διαπιστώνεται ότι οι κοπτήρες δεν λειτουργήσαν αποτελεσματικά, το πτηνό πρέπει να σφάζεται αμέσως.

Η αφαίμαξη πρέπει να αρχίζει το συντομότερο δυνατό μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας αναισθητοποίησης. Κανένα ζώο δεν τυγχάνει αφαίμαξης εάν διαπιστώνεται η παρουσία αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας. Εκτός εάν ο κατασκευαστής του εξοπλισμού ορίζει διαφορετικά, ως καλή πρακτική συστήνονται πιο κάτω τα μέγιστα χρονικά διαστήματα μεταξύ της ολοκλήρωσης της διαδικασίας αναισθητοποίησης και της έναρξης της αφαίμαξης. Σημειώνεται ότι, **ανεξάρτητα από τις συστάσεις αυτές, το χρονικό διάστημα πρέπει να είναι τέτοιο ώστε η απώλεια αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας να διατηρείται μέχρι τον θάνατο των ζώων.**

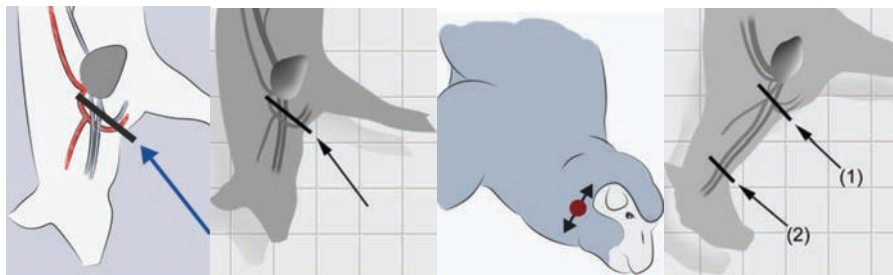
Όσον αφορά την αναισθητοποίηση με τη χρήση διοξειδίου του άνθρακα, η συγκέντρωση του αερίου και η διάρκεια της έκθεσης των ζώων σε αυτό είναι οι δύο παράμετροι που επηρεάζουν το χρονικό διάστημα κατά το οποίο τα ζώα παραμένουν αναισθητοποιημένα. Συνεπώς, με την αύξηση μιας ή και των δύο αυτών παραμέτρων αυξάνεται η διάρκεια της απώλειας αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας των ζώων και επομένως το χρονικό διάστημα από την έξοδο των ζώων από τον θάλαμο αναισθητοποίησης μέχρι και την αφαίμαξη μπορεί να είναι μεγαλύτερο.

A/A	Μέθοδος	Μέγιστο χρονικό διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και έναρξης αφαίμαξης	
1	Διάταξη με διατηρητική ράβδο και διείδυση (πιστόλι με διατηρητική ράβδο)	60 δευτερόλεπτα για τα βοοειδή 15 δευτερόλεπτα για τα υπόλοιπα είδη	
2	Διάταξη με ράβδο χωρίς διείδυση	12 δευτερόλεπτα για τα βοοειδή 15 δευτερόλεπτα για τα υπόλοιπα είδη	
3	Ηλεκτρική αναισθητοποίηση μόνο της κεφαλής	15 δευτερόλεπτα	
4	Ηλεκτρικό υδρόλουτρο	15 - 20 δευτερόλεπτα	
5(α)	Διοξειδίο του άνθρακα σε υψηλή συγκέντρωση σε συσκευή τύπου paternoster (με στάσεις) με ελάχιστη συγκέντρωση 80% στην πρώτη στάση και 90% στη χαμηλότερη στάση του θαλάμου αναισθητοποίησης	Συνολική διάρκεια έκθεσης 120 δευτερόλεπτα	30 δευτερόλεπτα
		Συνολική διάρκεια έκθεσης 130 δευτερόλεπτα	45 δευτερόλεπτα
		Συνολική διάρκεια έκθεσης 140 δευτερόλεπτα	60 δευτερόλεπτα
		Συνολική διάρκεια έκθεσης 150 δευτερόλεπτα	75 δευτερόλεπτα
		Συνολική διάρκεια έκθεσης 160 δευτερόλεπτα	90 δευτερόλεπτα
5(β)	Διοξειδίο του άνθρακα σε υψηλή συγκέντρωση	Συγκέντρωση +/- 84% και έκθεση για 100 δευτερόλεπτα	35 δευτερόλεπτα
		Συγκέντρωση > 84% και έκθεση για 100 δευτερόλεπτα	45 δευτερόλεπτα
		Συγκέντρωση > 84% και έκθεση για 150 δευτερόλεπτα	60 δευτερόλεπτα

Σημεία αφαιμάξεως των ζώων:

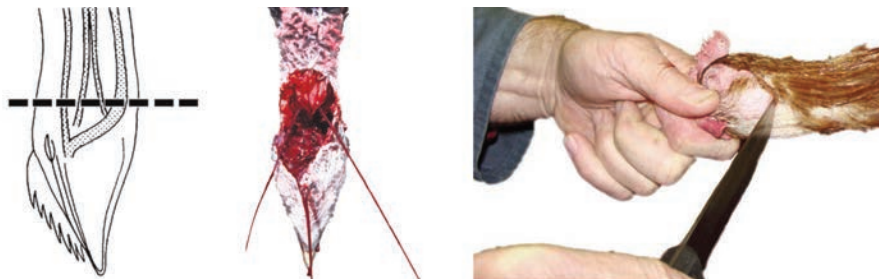

Βοειδή

Χοίροι

Αίγες και πρόβατα

Πουλερικά

Πηγές: *Humane Slaughter Association (2016) Captive-Bolt Stunning of Livestock (Online Guide)*
Humane Slaughter Association (2015) Guidance Notes No. 7: Electrical Waterbath Stunning of Poultry
BTSF (2016) eLearning Course on Animal Welfare at slaughter and killing for disease control

VII. ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ - ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Η ικανότητα καλής μεταχείρισης των ζώων προϋποθέτει γνώση των βασικών μορφών συμπεριφοράς και των αναγκών του κάθε είδους ζώου, καθώς και γνώση των ενδείξεων αισθητηριακής αντίληψης και ευαισθησίας. Προϋποθέτει, επίσης, τεχνική πείρα όσον αφορά τον χρησιμοποιούμενο εξοπλισμό αναισθητοποίησης. Για το προσωπικό που εκτελεί ορισμένες εργασίες σφαγής ζώων προβλέπεται η κατοχή πιστοποιητικού ικανότητας για τις εργασίες που εκτελούν.

Η θανάτωση ζώων και η εκτέλεση των σχετικών εργασιών επιτρέπεται μόνο σε πρόσωπα που διαθέτουν τον κατάλληλο βαθμό ικανότητας και κατέχουν σχετικό πιστοποιητικό αποδεικνύοντας τις ικανότητές τους να τις εκτελέσουν σύμφωνα με τις πρόνοιες του Κανονισμού. Πιστοποιητικό ικανότητας απαιτείται για τις ακόλουθες εργασίες:

- ✓ Χειρισμός και φροντίδα των ζώων πριν από την ακινητοποίησή τους
- ✓ Ακινητοποίηση των ζώων με σκοπό την αναισθητοποίηση ή τη θανάτωσή τους
- ✓ Αναισθητοποίηση των ζώων
- ✓ Αξιολόγηση της αποτελεσματικής αναισθητοποίησης
- ✓ Αγκίστρωση ή ανύψωση ζώντων ζώων
- ✓ Αφαίμαξη ζώντων ζώων
- ✓ Σφαγή σύμφωνα με λατρευτικούς τύπους

Επιπλέον, κάθε σφαγείο πρέπει να ορίσει έναν **Υπεύθυνο για την καλή μεταχείριση των ζώων**, ο οποίος:

- ✓ Κατέχει πιστοποιητικό ικανότητας για όλες τις εργασίες που εκτελούνται στο σφαγείο.
- ✓ Υπάγεται απευθείας στον υπεύθυνο της επιχείρησης και αναφέρει απευθείας σε αυτόν θέματα που αφορούν την καλή μεταχείριση των ζώων.
- ✓ Ενεργεί ως υπεύθυνος επικοινωνίας με τις αρμόδιες Αρχές.
- ✓ Διαθέτει επαρκείς αρμοδιότητες και τεχνική ικανότητα ώστε να παρέχει τη σχετική καθοδήγηση στο προσωπικό.
- ✓ Διασφαλίζει ότι το προσωπικό γνωρίζει και κατανοεί τις τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας.

- ✓ Διασφαλίζει την αποτελεσματική τήρηση των τυποποιημένων διαδικασιών λειτουργίας και ζητά τη λήψη διορθωτικών μέτρων εκ μέρους του προσωπικού.
- ✓ Καταγράφει με ακρίβεια τα μέτρα που λαμβάνει και τηρεί αρχείο των ενεργειών του.

Οι αρμοδιότητες του υπευθύνου για την καλή μεταχείριση των ζώων πρέπει να καθορίζονται στις τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας του σφαγείου.

Επιπλέον, παρόλο που ο ρόλος του είναι κυρίως επιχειρησιακός, ο υπεύθυνος για την καλή μεταχείριση των ζώων είναι ο πλέον αρμόδιος για να συμβουλευτεί τον υπεύθυνο της επιχείρησης σχετικά με επενδύσεις για ανακαινίσεις και νέο εξοπλισμό.

Τα μικρού δυναμικού σφαγεία, δηλαδή σφαγεία όπου σφάζονται λιγότερες από 1.000 μονάδες θηλαστικών ή λιγότερα από 150.000 πτηνά ή κουνέλια ετησίως, δεν απαιτείται να έχουν υπεύθυνο για την καλή μεταχείριση των ζώων.

VIII. ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Σύμφωνα με τον Κανονισμό, για τη μεταβατική περίοδο μέχρι τις 8 Δεκεμβρίου 2019, οι πρόνοιες του Παραρτήματος II του Κανονισμού που αφορούν τη διαρρύθμιση, κατασκευή και εξοπλισμό των σφαγείων δεν εφαρμόζονται για τα σφαγεία τα οποία έχουν τεθεί σε λειτουργία πριν από την 1η Ιανουαρίου 2013 ή για τα σφαγεία που δεν έχουν προβεί σε οποιαδήποτε νέα διαρρύθμιση, κατασκευή ή τοποθέτηση εξοπλισμού μετά την 1η Ιανουαρίου 2013.

Σφαγεία που τέθηκαν ή πρόκειται να τεθούν σε λειτουργία μετά την 1η Ιανουαρίου 2013 ή σφαγεία που έχουν προβεί ή πρόκειται να προβούν σε οποιοδήποτε είδους νέα διαρρύθμιση, κατασκευή ή τοποθέτηση εξοπλισμού μετά την ημερομηνία αυτή πρέπει υποχρεωτικά να πληρούν τις απαιτήσεις που αναφέρονται στο Παράρτημα II του Κανονισμού.

Μετά τις 8 Δεκεμβρίου 2019 όλα τα σφαγεία πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις του Παραρτήματος II του Κανονισμού.

Το κείμενο ετοιμάστηκε από τον Ηλία Παντέχη, Κτηνιατρικό Λειτουργό του Τομέα Υγείας και Ευημερίας Ζώων των Κτηνιατρικών Υπηρεσιών.

Βιβλιογραφία

1. Ευρωπαϊκή Ένωση, 2009. *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1099/2009 του Συμβουλίου για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους.*
2. Ευρωπαϊκή Ένωση, 1993. *Οδηγία 93/119/ΕΚ του Συμβουλίου για την προστασία των ζώων κατά τη σφαγή και/ή τη θανάτωσή τους.*
3. Ευρωπαϊκή Ένωση, 2005. *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2005 του Συμβουλίου για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και συναφείς δραστηριότητες και για την τροποποίηση των οδηγιών 64/432/ΕΟΚ και 93/119/ΕΚ και του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1255/97.*
4. Ευρωπαϊκή Ένωση, 2004. *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 853/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τον καθορισμό ειδικών κανόνων υγιεινής για τα τρόφιμα ζωικής προέλευσης.*
5. Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012. *Ο Υπεύθυνος για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.* ISBN 978-92-79-26102-2.
6. Κυπριακή Δημοκρατία, 2002, 2008, 2014. *Οι περί Προστασίας και Ευημερίας των Ζώων (Προστασία των Ζώων κατά τη Σφαγή ή τη Θανάτωσή τους) Κανονισμοί του 2002 έως 2014 Κ.Δ.Π. 216/2002, 274/2008, 347/2014.*
7. Κατερίνα Πλευράκη, Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, Γενική Περιφερειακή Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας & Κτηνιατρικής, Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής Μ.Ε. Θεσσαλονίκης, Τμήμα Κτηνιατρικής, 2016. *Οδηγός Ορθής Πρακτικής για την Προστασία των Ζώων κατά τη Σφαγή.*
8. EFSA (European Food Safety Authority), 2004. *The welfare aspects of the main systems of stunning and killing the main commercial species of animals.* The EFSA Journal 2004, 45, 1–29.
9. EFSA (European Food Safety Authority), 2006. *The welfare aspects of the main systems of stunning and killing applied to commercially farmed deer, goats, rabbits, ostriches, ducks, geese and quail.* The EFSA Journal 2006, 326, 1–18.
10. EFSA (European Food Safety Authority), 2013. *Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for bovines.* The EFSA Journal 2013, 11(12): 3460.
11. EFSA (European Food Safety Authority), 2013. *Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for poultry.* The EFSA Journal 2013, 11(12): 3521.
12. EFSA (European Food Safety Authority), 2013. *Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for sheep and goats.* The EFSA Journal 2013, 11(12): 3522.
13. EFSA (European Food Safety Authority), 2013. *Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for pigs.* The EFSA Journal 2013, 11(12): 3523.
14. EFSA (European Food Safety Authority), 2013. *Sample size calculation tool for monitoring stunning at slaughter.* EFSA supporting publication 2013:EN-541.
15. HSA (Humane Slaughter Association), 2015. *Guidance Notes No.7 Electrical Waterbath Stunning of Poultry.* ISBN 978-1-871561-44-9.
16. HSA (Humane Slaughter Association), 2016. *Practical Slaughter of Poultry* (Online Guide accessed from www.hsa.org.uk).
17. HSA (Humane Slaughter Association), 2016. *Captive-Bolt Stunning of Livestock* (Online Guide accessed from www.hsa.org.uk).
18. HSA (Humane Slaughter Association), 2016. *Electrical Stunning of Red Meat Animals* (Online Guide accessed from www.hsa.org.uk).
19. OIE (World Organisation for Animal Health), 2016. *Terrestrial Animal Health Code 25th Edition, Chapter 7.5. Slaughter of Animals.* ISBN 978-92-95108-01-1.
20. BTSF (Better Training for Safer Food). *eLearning Course on Animal Welfare at slaughter and killing for disease control*, Special Edition IV 2016.

Γ.Τ.Π. 271/2016 – 300 ISBN 978-9963-50-410-7
Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών
Εκτύπωση: Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας